

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تدریس درس ۷ منطق

مریم حیدری

گروه آموزشی فلسفه استان خوزستان
گروه آموزشی فلسفه شهرستان شوش

بهمن ۱۴۰۱

درس هفتم

موضوع: احکام قضایا

قضایای مقابل و عکس متوی

هدف های کلی این درس:

- تشخیص رابطه دو قضیه
- تشخیص صدق یا کذب یک قضیه به کمک احکام قضایا
- آشنایی با کاربرد مبحث احکام قضایا
- آشنایی با مغالطه استثنای قابل چشم پوشی و ایهام انعکاس

پیش دانسته های دانش آموز:

• اجزاء قضیه حملی و اقسام قضیه حملی:

موضوع ، محمول ، نسب / رابطه (کیفیت قضیه)
قضیه شخصی

قضیه محصوره و محصورات چهارگانه
سور (کمیت قضیه)

پیش دانسته های دانش آموز:

• نسبت های چهارگانه:

تساوی

تباین

عموم و خصوص مطلق

عموم و خصوص من وجه

• آشنایی با معنای عرفی تضاد و تناقض

تعریف قضایای متقابل

قضایایی که موضوع و محمول یکسان دارند اما در کمیّت یا کیفیّت یا هر دو متفاوت هستند.

کمیّت	موضوع	محمول	کیفیّت
↓	↓	↓	↓
بعضی	کتاب‌ها	ارزشمند	هستند.
هر	کتابی	ارزشمند	است

مثال:

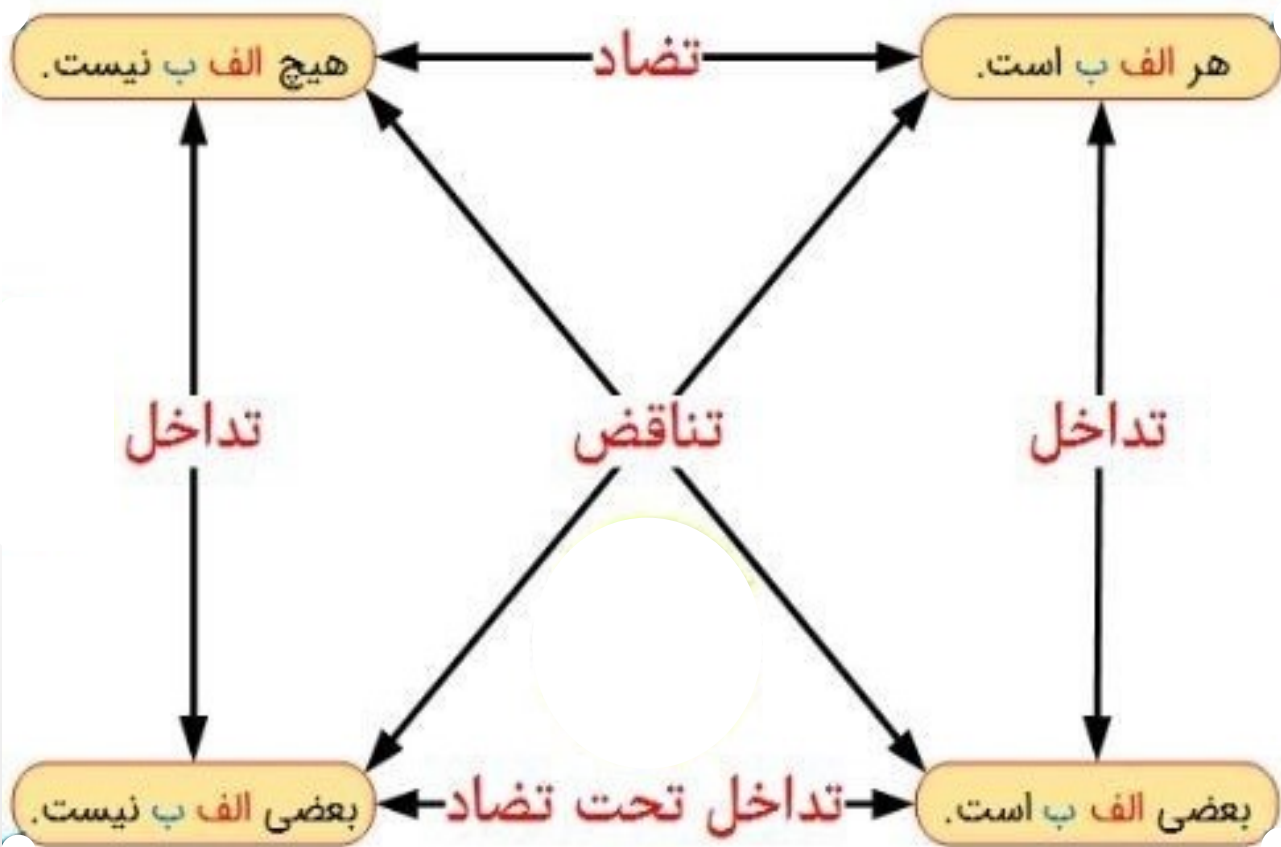
تعریف عکس مستوی

دو قضیه که موضوع و محمول آنها جا به جا شده اما کیفیت و صدق قضیه تغییر نمی کند.

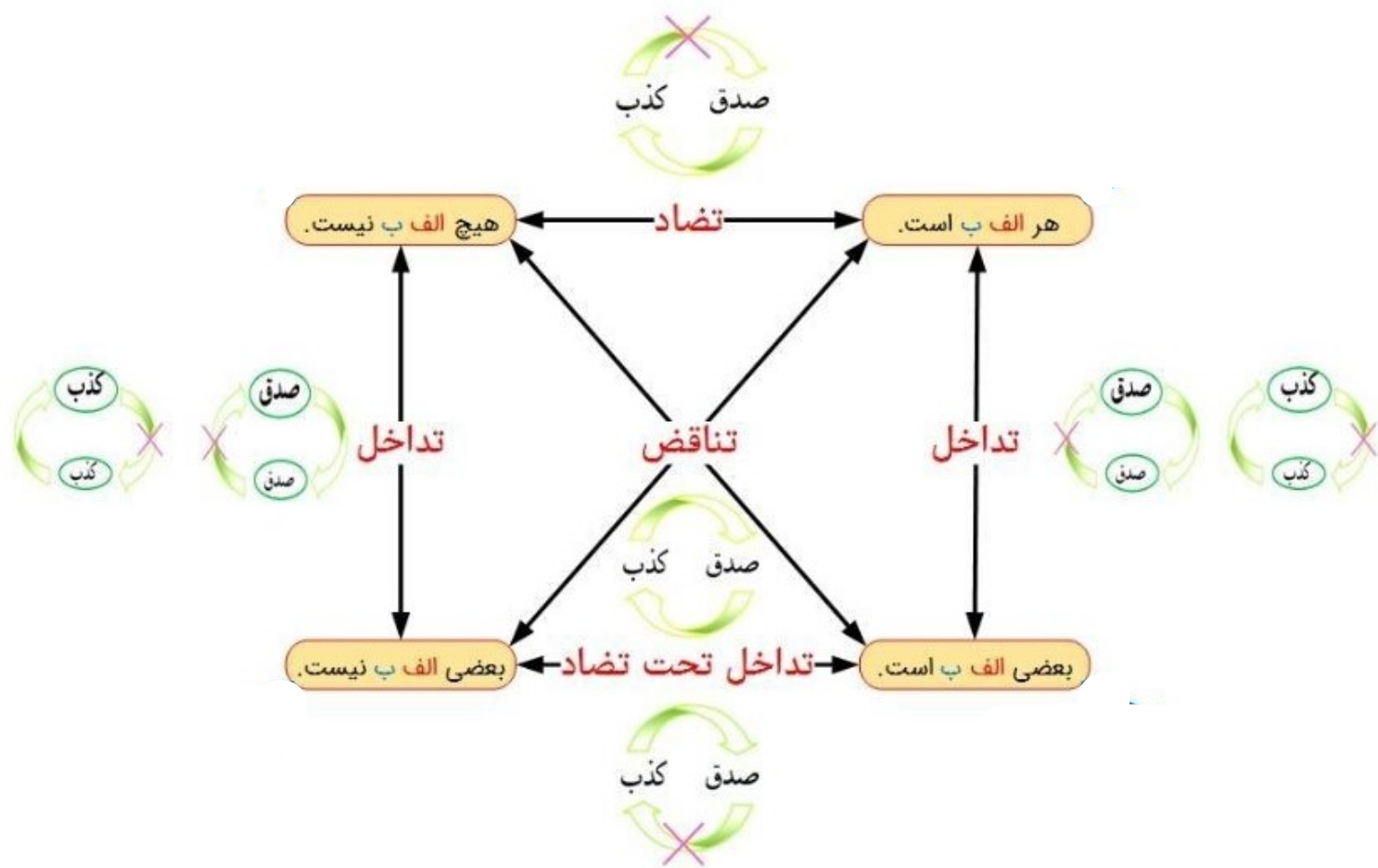
کمیت	موضوع	محمول	کیفیت
↓	↓	↓	↓
هیچ	مثلثی	دایره	نیست.
هیچ	دایره ای	مثلث	نیست.

مثال:

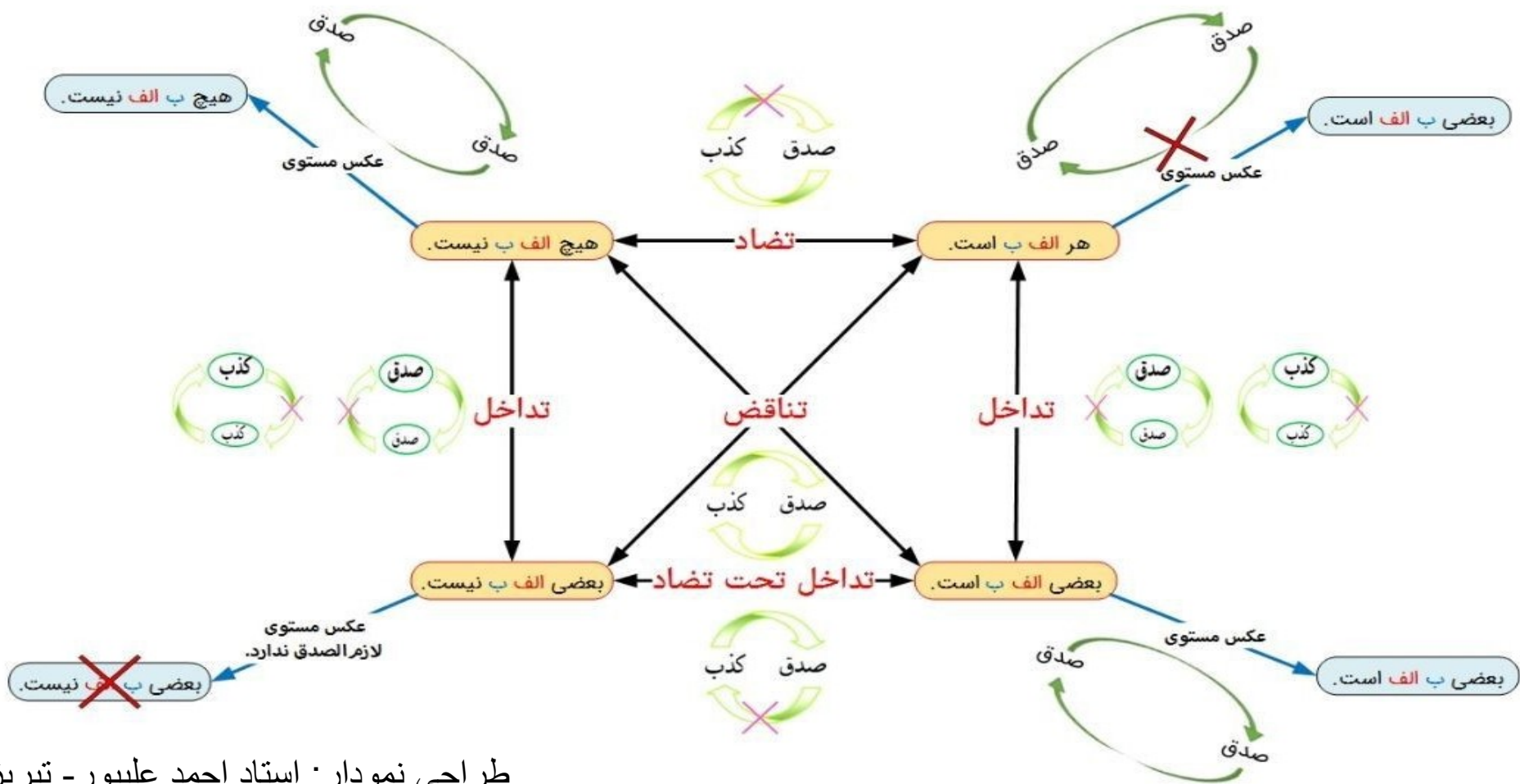
مربع تقابل:

مربع تقابل:

مربع تقابل:

طراحی نمودار: استاد احمد علیپور - تبریز

تناقض

✓ دو قضیه در موضوع و محمول یکسان اما در کمیّت و کیفیّت متفاوت هستند.

مثال: بعضی مسلمانان شیعه هستند.
هیچ مسلمانی شیعه نیست.

محصولات چهارگانه: \leftrightarrow موجه کلی \leftrightarrow سالبه جزئی
سالبه کلی \leftrightarrow موجه جزئی

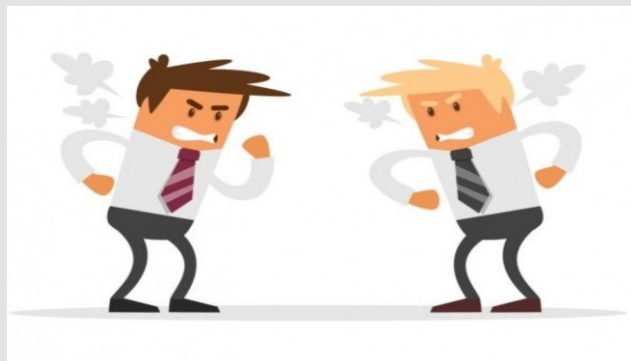

نقیض قضیه شخصیّه: فقط تغییر در کیفیّت. **مثال:** ابن سینا فیلسوف ایرانی است.
ابن سینا فیلسوف ایرانی نیست.

ام القضايا: اجتماع و ارتفاع دو نقیض محال است. (النقیضان لایجتمعان و لایرتفعان)

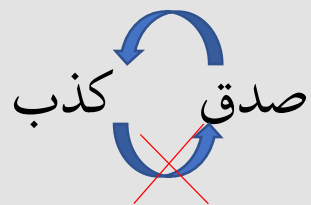
تضاد

✓ دو قضیه کلی در موضوع و محمول و کمیّت یکسان اما در کیفیّت متفاوت هستند.

مثال: هر ایرانی آسیایی است.
هیچ ایرانی آسیایی نیست.

محصولات چهارگانه: \leftrightarrow موجه کلی \leftrightarrow سالبه کلی

قضیه شخصیّه تضاد ندارد.

اجتماع دو متضاد محال است. (المتضادان لایجتمعان ولکن یرتفعان)

تداخل

✓ دو قضیه در موضوع و محمول و کیفیت یکسان اما در کمیت متفاوت هستند.

صادق

مثال: هر ایرانی آسیایی است.

صادق

بعضی ایرانی ها آسیایی هستند.

صدق صدق

کاذب

مثال: بعضی مثلث ها شکل نیستند

کاذب

هیچ مثلثی شکل نیست

کذب کذب

محصولات چهارگانه: \leftrightarrow موجه کلی \leftrightarrow موجه جزئی

\leftrightarrow سالبه کلی \leftrightarrow سالبه جزئی

مغالطه استثنای قابل چشم پوشی

با یافتن یک مورد نقض، حکم کلی باطل می شود. اگر با وجود پیدا شدن استثنایی در یک حکم کلی، همچنان بر کلی بودن حکم خود اصرار کنیم، دچار مغالطه «استثنای قابل چشم پوشی» شده ایم.

مثال: همه دانش آموزان حاضر هستند بجز یک نفر. ← مورد نقض

پس: همه دانش آموزان حاضر هستند ← کاذب است.

اگر همچنان اصرار بورزیم که «همه حاضر هستند»، دچار مغالطه شده ایم.

مثال نقض: آوردن یک مورد که مخالف حکم کلی ادعا شده باشد.

مثلا: کسی ادعا می کند همه مدادها سیاه هستند. کافی است یک مداد رنگی به او نشان دهیم تا حکم کلی وی را نقض کنیم.

تداخل تحت تضاد:

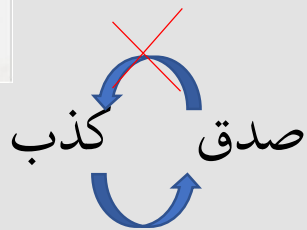
✓ دو قضیه جزیی در موضوع و محمول و کمیّت یکسان اما در کیفیّت متفاوت هستند.

مثال: بعضی مارها سمّی هستند. صادق

بعضی مارها سمّی نیستند. صادق

محصورات چهارگانه: \leftrightarrow موجهه جزیی \leftrightarrow سالبه جزیی

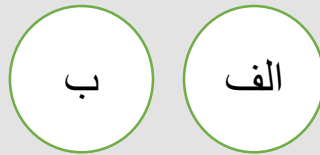
استفاده از دوایر و ن برای اثبات:

✓ **اثبات قاعده تناقض:** وقتی موجب کلیه صادق باشد، رابطه موضوع و محمول قضیه می تواند تساوی باشد یا عموم و خصوص مطلق که موضوع اخص باشد.

هر الف ب است (صادق)
بعضی الف ب نیست (کاذب)
الف = ب الف > ب

اثبات قاعده تضاد: وقتی سالبه کلیه صادق باشد، رابطه موضوع و محمول قضیه می تواند تباین باشد.

هیچ الف ب نیست (صادق)
هر الف ب است (کاذب)

✓ **اثبات قاعده تداخل:** وقتی موجب کلیه صادق باشد، رابطه موضوع و محمول قضیه می تواند تساوی باشد. یا عموم و خصوص مطلق که موضوع اخص باشد.

هر الف ب است (صادق)
بعضی الف ب است (صادق)
الف = ب الف > ب

عکس مستوی:

✓ جا به جایی موضوع و محمول

✓ کیفیت ثابت

✓ صدق ثابت

✓ کمیّت ثابت بجز موجبہ کلی ← موجبہ جزئی

✓ سالبہ جزئی عکس لازم الصدق ندارد.

محصولات چهارگانه: موجبہ کلی ← موجبہ جزئی

سالبہ کلی ← سالبہ جزئی

موجبہ جزئی ← موجبہ جزئی

سالبہ جزئی ← عکس لازم الصدق ندارد

اثبات شیء نفی ما عدا نمی کند.

عکس مستوی:

چرا کمیّت موجبہ کلی بہ جزئی تغییر می کند؟

چون محمول اعم از موضوع است و با جا بہ جایی موضوع و محمول، قضیہ کاذب می شود.

مثال: هر ایرانی آسیایی است هر آسیایی ایرانی است

چرا سالبہ جزئی عکس لازم الصدق ندارد؟

زیرا در بعضی موارد عکس سالبہ جزئی صادق و در بعضی موارد کاذب است.
تتها در صورتی کہ رابطہ موضوع و محمول تباین باشد یا من وجہ، عکس سالبہ جزئی صادق است.

مثال: بعضی شکل ها مثلث نیست (صادق) بعضی مثلث ها شکل نیست (کاذب)

مثال: بعضی سنگ ها گیاه نیستند (صادق) بعضی گیاهان سنگ نیستند (صادق)

مغالطه ایهام انعکاس:

در صورتی که قواعد عکس رعایت نشوند، یعنی موجب کلی را به صورت کلی عکس کنیم یا از سالبه جزئی عکس بگیریم دچار مغالطه «ایهام انعکاس» شده ایم.

مثال: چون هر شاعری هنرمند است، پس هر هنرمندی هم شاعر است.

مثال: چون بعضی انسان ها پزشک نیستند، پس بعضی پزشک ها انسان نیستند.

سپاس از همراهی شما